

Convenant bodem en ondergrond

2016-2020

Na 35 jaar komt een historische mijlpaal in zicht: rond 2020 zijn er geen locaties meer waar bodemverontreiniging voor onaanvaardbare risico's zorgt. Ons land begint aan een volgende fase. Daarover hebben het Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen op 17 maart 2015 belangrijke afspraken gemaakt.

Onze bodem: waarde of probleem?

De bodem vormt letterlijk en figuurlijk de grond onder ons bestaan. Aanvankelijk vooral vanwege de productie van grondstoffen, voedsel en drinkwater. Later wonnen andere aspecten aan betekenis, zoals stedenbouw en ondergrondse infrastructuur, energie, ecologie en klimaatadaptatie.

Onze voorouders zijn er niet altijd netjes mee omgesprongen; de bodem was

eeuwenlang ook een plek waar afval in werd gelekt, achtergelaten of gedumpt. Dat leverde een erfenis op van tienduizenden verontreinigde locaties, dikwijls met risico's voor de menselijke gezondheid. Begin jaren '80 van de vorige eeuw was de maat vol en kwam een langdurige landelijke saneringsoperatie op gang.

Mijlpaal in zicht

Gedurende twee generaties was in het hele land sprake van talloze kleine en grote bodemsaneringen. In de laatste 15 jaar werd een eindspurt ingezet. Dat was mede te danken aan het Convenant bedrijfsterreinen (2001) en het Convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties (2009). Nu resteren nog circa 1.500 locaties waar bodemverontreiniging zich zodanig verspreidt dat ze een bedreiging vormt voor grond- en drinkwater. Die locaties worden in de komende vijf jaar met spoed aangepakt. Met andere woorden, rond 2020 bereiken we een historische mijlpaal bij het in de greep krijgen van een groot milieuprobleem.

Nieuwe fase

In de jaren die achter ons liggen ging de aandacht vooral uit naar de aanpak van historische bodemvervuiling en bescherming tegen nieuwe verontreiniging. In de jaren voor ons verschuift de focus naar duurzaam en efficiënt beheer, waarbij de bodem en ondergrond 'gewoon' integraal onderdeel worden van de ruimtelijke ordening en het omgevingsbeleid. We creëren dan ook meer ruimte voor beleid op thema's als gebiedsgericht beheer, grondwaterkwaliteit en minder

dure nazorg. Bovendien kan ons denken over de bodem-als-probleem plaatsmaken voor denken over de bodem-als-kans voor duurzame ontwikkeling. Met name op het gebied van landbouw en natuur, energie, infrastructuur en bouw.

Die fundamentele transitie was reeds voorzien bij de ondertekening van het bodemconvenant in 2009. Drie jaar later gaf het landelijk pamflet Schatgraven in de ondergrond - bestuurdersagenda voor de ondergrond een extra zet aan die ontwikkeling. Het Rijk speelde daar op zijn beurt op in met een Structuurvisie Ondergrond. In dit nieuwe convenant wordt die transitie met kracht doorgezet en voltooid.

2016-2020: van saneren naar beheren

Ook in dit convenant blijft het streven naar een 'gestadige kwaliteitsverbetering van bodem en ondergrond' het hoofddoel. De Nederlandse bodem zal nooit honderd procent schoon zijn, maar we blijven stappen in die richting zetten. Niet alleen door locaties te saneren, maar ook met innovatieve beheermethoden die de kracht van het natuurlijk systeem benutten. Daarbij zullen beleidsaccenten geleidelijk verschuiven van saneren naar actief beheer, van vaste bodem naar grondwater en waterbodems, en van beschermen naar duurzaam gebruiken.

Bodem en grondwater

Het eens en voor altijd afronden van de historische saneringsoperatie is een kernpunt van dit convenant. Resterende spoedlocaties worden in de periode 2016-2020 in principe allemaal gesaneerd, of

zijn onder controle. Mochten we dat in een enkel geval niet halen, dan ligt daar minimaal een saneringsplan klaar om uit te voeren.

- In 2020 zijn alle grondwaterverontreinigingen in beeld gebracht, inclusief mogelijkheden voor een gebiedsgerichte aanpak.
- Voor 2020 zijn ernstig verontreinigde waterbodems regionaal aangepakt.
- Voor locaties met diffuse bodemverontreiniging (maar zonder humane risico's) hebben alle gemeenten gebruikadviezen opgesteld.

Nazorg verminderen

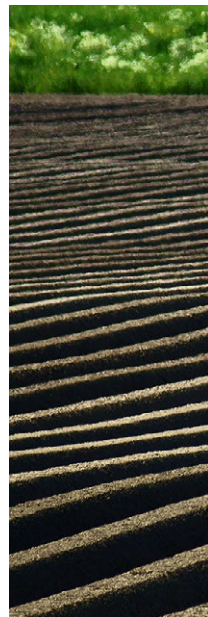
De nazorg van saneringslocaties is een langdurige, vaak zelfs 'eeuwigdurende', last voor de samenleving. Het is daarom gerechtvaardigd om te onderzoeken hoe die nazorg kan worden geoptimaliseerd of verminderd. Uiteraard zonder de deur open te zetten voor nieuwe risico's.

Nieuwe bedreigingen

Voorkomen van nieuwe verontreiniging blijft uitgangspunt en als zich nieuwe problemen en risico's voordoen, dan pakken we die op.

Decentralisatie

Nu het einde van de grote landelijke saneringsoperatie in zicht komt, kan ook de verbijzonderde status van de bodemwetgeving worden opgeheven. In de convenantsperiode zal de

Wet bodembescherming (Wbb) daarom opgaan in de nieuwe Omgevingswet. Het Rijk wil die integratie soepel laten verlopen. Dat is belangrijk, want de regie over het omgevingsbeleid komt steeds meer bij provincies, gemeenten en waterschappen te liggen, en die overheden moeten straks met de geïntegreerde 'bodemparagraaf' wel uit de voeten kunnen.

Innovatieve instrumenten

Nieuwe maatschappelijke verhoudingen vragen om nieuwe bestuurlijke instrumenten. Wat dat betreft zijn er in de bodemwereld veelbelovende innovaties gaande die door het nieuwe bodemconvenant worden ondersteund. Denk bijvoorbeeld aan de verschuiving van een tweedimensionale naar een driedimensionale ruimtelijke ordening, met inbegrip van de ondergrondse ordening. Daarnaast wordt ook gewerkt aan nieuwe financiële instrumenten, bijvoorbeeld door

lokale baathouders bij te laten dragen aan het beheer van de ondergrond.

Expertise en communicatie

Het nieuwe convenant benadrukt het belang van expertise voor het bodembeleid. Die expertise moeten we behouden, vergroten en uitwisselen. Daarom zullen de ondertekenaars een kennisagenda opstellen, met onder meer:

- opleidingen en mogelijkheden voor intervisie of kennisuitwisseling;
- een landelijke 'pool' van bodemexperts die hun ervaring steeds elders ter beschikking stellen;
- inrichten van een centrale plek voor digitale bodeminformatie en -data, gemakkelijk toegankelijk voor gemeenten en provincies;
- goede communicatie met burgers, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties over de veranderingen in de bodemaanpak.

Uitvoeringsprogramma

Om het convenant handen en voeten te geven, wordt na de ondertekening een kwartiermaker aangesteld, die ervoor zorgt dat er in het najaar van 2015 een nieuw Uitvoeringsprogramma ligt. Dat programma wordt ingevuld door een stuurgroep van gemeenten (VNG), de provincies (IPO), de waterschappen (UvW) en het Rijk.

Het bedrijfsleven was overigens niet alleen nauw betrokken bij de totstandkoming van het convenant, maar is ook aangehaakt bij het Uitvoeringsprogramma. In de 'energieke samenleving' is een goede samenwerking met private partijen immers cruciaal voor de effectieve uitvoering van beleid.

Om te kunnen monitoren hoe het Uitvoeringsprogramma verloopt, komt er in de zomer van 2016 een nulmeting,

gevolgd door een tussenbalans in 2018, en een afsluitende eindevaluatie in 2020.

Financiering

Voor het convenant heeft het Rijk in totaal 610 miljoen euro uitgetrokken. De middelen worden vooral gebruikt voor de bekostiging van bodemsaneringen, maar daarnaast ook voor apparaatskosten, communicatie, onderzoek en kennismanagement.

Voor het financieren van de bodemaanpak worden projecten steeds vaker als 'businesscases' benaderd, waarin de betrokken private en publieke partners op zoek gaan naar wederzijdse win-winsituaties. Dat maakt bodemsanering niet alleen financieel beter uitvoerbaar, maar het scheidt ook een sterkere maatschappelijke basis voor een duurzaam gebruik van de bodem en ondergrond.

Meer weten? Kijk op www.bodemconvenant.nl

Colofon

Uitgave: Uitvoeringsprogramma Bodemconvenant

Maart 2015

